

РОЛЬ ЄДИНОГО ПОДАТКУ В СТИМУЛОВАННІ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Підтримка становлення та розвитку малого і середнього бізнесу в Україні є важливою з перших років економічних реформ.

Малі підприємства забезпечують гнучкість та стійкість економічної системи, наближають її до потреб конкретних споживачів, надають робочі місця та забезпечують джерело доходу для значних прошарків населення.

Малий бізнес розвивається під впливом багатьох факторів – мікроекономічної ситуації, рівня платоспроможного попиту населення та інших.

Мале підприємництво завдяки притаманним саме йому рисам соціального значення (незалежність від державних дотацій, швидка динаміка створення робочих місць) набуває сьогодні особливого значення. При цьому самостійність та самодостатність малого підприємництва дозволяє державі та суб'єктам великої промисловості з меншими соціальними перевантаженнями здійснити економічне реформування.

В 2001 р. в Україні загальна кількість суб'єктів малого підприємництва склала 1706,6 тисяч (233,6 тисяч юридичних осіб (малі підприємства) та 1473 тисячі суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб). Доля малого бізнесу в ВВП порівняно з 1996 р. збільшилась у 2 рази, але навіть сьогодні вона не досягла 10 %. За останні три роки відбувається уповільнення темпів зростання кількості малих підприємств, число зайнятих у малих підприємствах зросло лише на 150 тис. чол.

Серед перешкод розвитку малого та середнього підприємництва визначаються регуляторні та адміністративні бар'єри, проблеми з видачею дозволів та обтяжливість чисельних перевірок з боку контролюючих органів, а також часті й непослідовні зміни у податковому законодавстві.

На сьогодні доступ до кредитних ресурсів для малого підприємництва залишається вкрай незадовільним. Небанківські кредитні установи якщо і працюють (як наприклад, кредитні спілки), але не мають значної ваги, як джерело фінансування малого підприємництва. Також українські кредитні установи зацікавлені в кредитуванні малого підприємництва значно менше іноземних, хоча в країні ефективно працюють німецькі та американські приватні фонди та банки.

Світовий досвід показує, що малий бізнес має найнижчі інвестиційні потреби та характеризується найшвидшим обігом капіталу.

На початку 1998 р. були прийняті законодавчі зміни, що ввели три нові для України методи спрощеного оподаткування: фіксований податок (введено Законом України "Про внесення змін до Декрету Кабінету Міністрів України "Про прибутковий податок із громадян " від 13.02.1998 р.), спеціальний торговий патент (введено Законом України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності" від 10.02.1998 р.) та єдиний податок (введений Указом Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва" від 03.07.1998 р. №727).

Кожен з цих методів дає можливість суб'єктам підприємницької діяльності добровільно обирати загальну систему оподаткування або спрощений метод. При цьому необхідно відзначити, що спрощене оподаткування не несе характеру податкової пільги, бо податкове зобов'язання визначається за оціночним принципом.

В 1998 р. було зареєстровано 384 тис. осіб – платників фіксованого та єдиного податків, а у 2001 році – більш як 630 тис. осіб. В 2000 р. план по єдиному податку було виконано на 600%.

Протягом 2001 р. з доходів, одержаних приватними підприємцями, які обрали спрощену систему оподаткування, надійшло до зведеного бюджету України понад 1,2 млрд. грн. податків, у тому числі фіксованого податку – 230 млн.грн., єдиного податку – 980 млн.грн. [3].

За змістом і способом стягнення єдиний податок відповідає всім ознакам прямого податку. По суті його можна кваліфікувати як податок на прибуток з невизначеною ставкою оподаткування, оскільки обчислюється єдиний податок, виходячи з обороту від реалізації, і він не залежить від фінансового результату.

Згідно з нормами Указу Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого бізнесу" юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності можуть перейти на спрощену систему оподаткування зі сплатою єдиного податку при умові, що за рік середньооблікова

чисельність працюючих не повинна перевищувати 50 осіб і обсяг виручки при реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує 1 млн. грн. [2].

Так, станом на 01.01.2002 р. суб'єкти підприємництва здійснювали діяльність за ставками:

- 6% – 38342 платники єдиного податку, або 41,8%;
- 10% – 53349 платників єдиного податку, або 58,2%.

За 2001 р. надійшло до бюджету єдиного податку, сплаченого юридичними особами – суб'єктами малого підприємництва, всього 619,8 млн.грн., у тому числі: за ставкою 6% – 265,3 млн. грн., або 42,8%; за ставкою 10% – 354,5 млн.грн., або 57,2%. Порівняно з 2000 р. надходження єдиного податку до бюджету збільшились майже вдвічі, відповідно на 271,1 млн. грн., (у 2000 р. – 348 млн. грн., у 2001 р. – 619, 8 млн. грн.) [4].

До позитивних чинників введення спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва треба зарахувати такі показники, як зменшення товарообмінних (бартерних) операцій і погашення податкової заборгованості. Однією з умов переходу на спрощену систему оподаткування є сплата всіх встановлених податків і зборів за попередній податковий період. Ця вимога сприяє поліпшенню платіжної дисципліни і наповненню бюджету. Також Указом заборонено бартерні операції [4].

Іноколи суб'єкти малого підприємництва ресструються як платники єдиного податку не тому, що це економічно вигідно для їх діяльності, а тому що процедура складання фінансової звітності і ведення обліку значно спрощується. Причина досить вагома, особливо, якщо врахувати громіздкість діючої податкової системи за кількістю податкових (та інших обов'язкових) платежів і складність контролю за їх нарахуванням і сплатою.

Ці фактори сприяють виходу платників єдиного податку з “гіньової” економіки.

Зазначене нововведення в податковій системі є вирішальним чинником, якому надає перевагу суб'єкт малого підприємництва під час вибору системи оподаткування. Так, якщо у 2000 р. на умовах спрощеної системи оподаткування здійснювало діяльність 66,6 тис. осіб, то у 2001 р. свідоцтво про право сплати єдиного податку суб'єктом малого підприємництва – юридичною особою отримали вже 91,7 тис. юридичних осіб [4].

В разі, коли платник єдиного податку здійснює підприємницьку діяльність з використанням найманої праці або за участю у підприємницькій діяльності членів його сім'ї, ставка єдиного податку збільшується на 50% за кожну особу.

За 2001 р. надходження єдиного податку від фізичних осіб – суб'єктів малого підприємництва до місцевих бюджетів становили 457,4 млн.грн., що перевищує річний план на 222,8 млн.грн. або на 95%. Станом на 1 серпня 2002 р. суб'єктами малого підприємництва до бюджету сплачено 341,9 млн.грн. єдиного податку, що становить 85,5% річного плану. Таке перевиконання пов'язане з переходом на спрощену систему оподаткування дедалі більшої кількості суб'єктів малого підприємництва [1; 3].

Аналізуючи спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва, і зокрема її вплив на формування бюджету, необхідно зазначити, що перехід на єдиний податок дає підприємствам такі переваги:

- простота й прозорість правил оподаткування;
- простота визначення податкової бази;
- мінімізація процедур обліку, їх доступність для професійно не підготовленої людини;
- простота процедур контролю;
- відсутність зацікавленості у фальсифікації звітної інформації, зокрема щодо заниження фінансового результату діяльності;
- економія на бюджетних платежах.

Проект Податкового Кодексу у тому вигляді, в якому він існує на сьогоднішній день, приймати було б недоцільно, результатом цього може бути скорочення малого бізнесу.

Література:

1. Закон України “Про Державний бюджет України на 2003 рік” // Вісник податкової служби України, 2003, №2, с.23.
2. Указ Президента України “Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва” (в редакції Указу від 28.06.99 р. №746/99) // Збірник нова бухгалтерія “Як правильно платити єдиний податок”, 2001, с.9-13.
3. Квасниця О.В. Податкове стимулювання розвитку малого бізнесу // Фінанси України, 2003, №2, с.66-67.
4. Вісник податкової служби України, 2002, №13, с.9-10.